

הצבי ודדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת ויגש תשפ"ב

גליון מס' 40 • שנה ב'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו. איתא בספח"ק ע"ד דרש [עיי' אגרא דכלה], דהנה הצדיק מסתפק במועט, אבל כל זה בצדיק כזה שאין אנשים מסתופפים בצלו, אבל אם הוא מנהיג עדה אינו יכול להסתפק במועט כיון שצריך להמשיך שפע רב לאנשי שלומו הפונים אליו בבקשותיהם, וז"ש ולא יכול יוסף היינו הצדיק להתאפק ולעצור סיפוקו, בגלל כל הנצבים עליו ע"כ.

ובזה נ"ל לפרש הגמ' [ברכות יז:] אר"י אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים מע"ש לע"ש. ולכאורה לאיזה צורך יוצאת הכרזה זו לשבח אותו בכל יום ויום. ולפי הנ"ל י"ל כוונת הבת קול שמתאוננת על הצדיק שבזכותו נשפע השפע לכל הדור ואילו הוא מצמצם לעצמו ועי"ז גורם צמצום השפעה לכל ישראל. וז"ש כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני, כלומר בזכותו, אבל מה אעשה וחנינא בני מתאפק בעצמו ודי לו בקב חרובין מע"ש לע"ש וגורם צמצום השפע לכל הדור. ולפיכך יוצאת הכרזה זו בכל יום על מנת שישנה דרכו וינהיג עצמו בהרחבה לטובת בני דורו.

העוד אבי חי. הנה המפורשים עמלו לפרש למה לא שאל עד הנה אם אביו הזקן חי אחרי שלא ראהו כ"ב שנה. וי"ל דהנה על כתוב זה אמרו חז"ל במדרש רבה [פצ"ג י] יוסף קטן של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו שנאמר ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. ולכאורה קשה דלא מציינו כאן שום דברי תוכחה, רק שהתוודע אליהם ושאל על אביו.

אך הענין דשאל על אביו דוקא עתה הוא כיון שמאז בואם למצרים היה יוסף נוהג עמם בתקיפות כמו"ש מרגלים אתם וכו', ועכ"ז הם לא יצאו מגדרם אלא דברו עמו דברי שלום ואמת ובקשו על נפשם כדרך תחנונים ידבר רש, ומסגנון דיבורם זה הבין יוסף שאביו יעקב עדיין חי, שאל"כ היו עונים לו גם הם בכעס וחימה כי היו גבורים ותקיפים, אלא שעמדה לפניהם צדקתו ותוכחתו של אביהם יעקב שהוכיח אותם במעשה שכם על שנהגו בתקיפות כמו"ש [לעיל לד'] עכרתם אותי וכו'. אבל עתה כשאמר יהודה ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, ופרש"י שדיבר אליו קשות, וכן איתא במדרש שיהודה הוציא

והוא מכה. וז"ש לו ידבר נא עבדך 'דבר', הנה בכתנו לדבר דבר למלאך והוא מכה ע"כ השמר לך.

ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך. פירש"י יכנסו דברי באזניו. צ"ב והלא לא דבר עמו אלא ע"י המליץ כי לא הכיר לשונו וא"כ איך ידבר באזניו. עוד צ"ב מ"ש ואל יחר אפך, למה יחר אפו הלא תחנונים ידבר. ורש"י פירש מכאן שדיבר אליו קשות, אך לכאורה לא מציינו בכתוב דברים קשים אלא איפכא מעמקי לבו דבר. וי"ל עפ"י העובדה הידוע שמשלחת רבנים צדיקים באו לפני המלך לבטל גזירה על ישראל, ואחד מהם דבר בלשונו לשון יהודית בבכי מעמקי הלב, ומשסיים דבריו ביקשו לתרגם דבריו באזני המלך, אמר המלך איני צריך לתרגום, דבריו הכואבים נכנסו לאזני וללבי אעפ"י שאיני מכיר לשונו. וז"ש כאן יהודה, איני מדבר אל המליץ אלא לפניך השליט אשיח בשפת, ואעפ"י שאיני מכיר לשוני יכנסו דברי באזניך כי הענין נוגע ללבי עד דכזוכה של נפש, כי אנכי ערבתי את הנער וכו', וע"כ אל יחר אפך שאיני מדבר ע"י המליץ אלא באזניך, כי כמוך כפרעה, פי' כן הייתי עושה גם אל מול המלך בכבודו ובעצמו ואין זה מחמת פחיתות כבוד אליך.

אדני שאל את עבדיו. פירש"י בתן היינו מבקשים או אחותנו אתה מבקש. המפרשים הקשו למה לא נקט אחותך ואחותנו. וי"ל בפשיטות כונת דבריהם, אם בתן אנו מבקשים שפיר מובן מה שבקשת לראות את אחינו ולתהות על קנקנו שמא ראוי הוא לישא בתן יותר מכולנו. אילו אחותנו אתה מבקש ג"כ מובן באשר אחז"ל [ב"ב קי.] הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, ורצונך לבדוק את כל האחים שמא יש אחד שאינו הגון, אבל מאחר שלא זה ולא זה, מדוע איפוא שאלת וחקרת כל זאת.

כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחמאתי לאבי כל הימים. עיקר העבודה היא בימי הנעורים ואם לא הרגיל עצמו בעבודת ה"ת וביגיעת התורה בימי הנעורים אזי כל ימיו אח"כ ג"כ ילכו לאיבוד. וז"ש כי עבדך 'ערב את הנער' עיקר ערבות ומתיקות העבודה היא בימי נעורים, ואם לא יביא עמו את ימי הנעורים אזי וחמאתי לאבי כל הימים ר"ל.

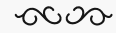
ויגש אליו וגו' כי כמוך כפרעה. מקשים מה חידש כאן יהודה בדברי טענותיו הלא הדברים ידועים לו וכבר טענו כל זאת. גם צ"ב מאי כי כמוך כפרעה ומאי נפ"מ בזה. וי"ל כונת דבריו לומר, דבאמת היה עלינו לילך עתה לפני פרעה ולהליך בפני המלך על כל עלילותיך שעשית עמנו מאז בואינו, אך מכיון שאין פרעה גדול ממך רק הכסא, ואתה מושל בכל, ע"כ הנני מביא הטרונאי לפניך במקום פרעה. וז"ש ואל יחר אפך בעבדך פי' אל תכעס על שאני חוזר על הראשונות, כי באמת איני מדבר אליך אלא אל פרעה אדבר, רק מה אעשה שאתה במקום פרעה ע"כ יהיו דברי אלו כאילו דברתי לפני פרעה כי כמוך כפרעה.

ידבר נא עבדך דבר באזני אדני. פירש"י יכנסו דברי באזניו. צ"ב מאי רבותיה הלא כל דיבור איש לרעהו נכנס לאזניו. ואולי כונתו, דבר באזני אדוני, פי' רצוני לומר דבר הנוגע לאזניו של אדוני שכנראה יש בהם לקווא, דזה כמה השבנו לו על כל שאלותיו ואמרנו לו שיש לנו אב זקן וילד זקונים וכו' ולא יוכל לעזוב את אביו, ועתה חוזר ומבקש לעכבו ומשים עצמו כאיש חרש אשר לא ישמע, שמא נפל מום באזניו.

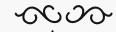
ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני. למה ביקש לדבר לאזניו דייקא. י"ל הנה אמרו חז"ל במד"ר כאן כי כמוך כפרעה, מה פרעה להוט אחר הזכרים אף אתה להוט אחר הזכרים. וזה שרמז לו יהודה 'ידבר נא עבדך דבר' היינו דבר שבעורו כטעם ולא יראה בך ערות דבר [דברים כג טו], יש לי לומר לך שנחשד אתה בעיני על הזכרים לפיכך אתה מעכב אותנו. וזה לא יכול היה לומר לפני כל, לכן דיבר דבר באזניו.

ידבר נא עבדך דבר. מהו אותו דבר שנתכוין אליו, הול"ל ידבר נא עבדך באזני אדוני. וי"ל הנה אמרו חז"ל במדרש כאן ידבר נא עבדך יכנסו דברי באזניו זקניתו של זה על ידי שמשכה פרעה לילה אחת לקה בנגעים הוא וכל ביתו דכתב וינגע ה' את פרעה הזהר שלא ילקה אותו האיש בצרעת. והנה שם כתיב וינגע ד' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם [בראשית יב יז] פירש"י על דבר שרי על פי דיבורה אומרת למלאך הך

שאגה מפיו ונזדעזעה כל ארץ מצרים, התפלא יוסף למה החליפו סגנון דיבורם הקודם אין זאת אלא שאביהם יעקב כבר נסתלק ואין עליהם מוראו ושכחו תוכחתו ומוסריו, ע"כ שאל דייקא כאן העוד אבי חי, פי' מאחר שאתם מתנהגים בתקיפות וכעס מוכרח אני לשאול אם עוד אבי חי, וזה היה תוכחתו של יוסף שלא יכלו אחיו לעמוד בה כדאיאת במדרש.

ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו. פירש"י מפני הבושה. הנה מפרשי התורה פירשו מפני היראה שמה ינקום בהם, ולפי"ז שפיר שיין לשון בהלה כי נבהלו מפניו, אבל לפירש"י הול"ל כי בוש או נכלמו מפניו ומה בהלה יש כאן. וי"ל מפני הבושת הכונה שיוסף בוש על שציער אותם ואז קיבל פני בושת וכשאדם מתבייש משתנים פניו אזיל סומקא ואתי חיורא, ומשראו אחיו פתאום פנים חדשות באו לכאן נבהלו מפניו, וז"ש רש"י מפני הבושת כלומר נבהלו מן הפנים של בושת.

במדרש יוסף קטן של שבטים וכו'. י"ל דיוסף נקרא ג"כ קטן על דרך מ"ש בפע"ח שער הסליחות פ", אלו ב' שמות הנ"ל הם שני מאורות הגדולים הכלולים בת"ת, והם ב' שמות הוי"ה שהם בת"ת, כי כמו שיעקב נקרא

הוי"ה, כן יוסף נקרא הוי"ה הקטן בסוד גוף וברית וכו' ע"כ. ובוזה מובן דלכך נקרא יוסף קטן של שבטים.

ויאמר נשו נא אלי ויגשו. פירש"י קרא להם וכו'. צ"ב הלא לא היה איש אתם בהתוודע יוסף אלא אחיו ולמה היה צריך לקרוא אותם אליו. וי"ל בדרך רמז, הנה הראה להם שהוא מהול וכדי שלא לגרום איזה הרהור ח"ו הזכיר את השם המסוגל לבטל הרהורים וטהרת המחשבה והוא שם גדשנא"ל כדאיאת במשנת חסידים [מסכת שארית יום ראשון פ"א], ושם זה ברובו נרמז בתיבות גשו"ו נ"א אל"י, והנותר בתיבות אלו הוא ו' מגש"ו א"י מאל"י עולה מספר ט"ב, רמז לשם אה"י שם של מדת היסוד העולה י"ז, ותרא אותו כי ט"ב [שמות ב] אמרו חז"ל [ויק"ר פ"כ א'] שנוולד מהול. ומובא בספר ברכת אברהם (להג"ר אברהם הערשקוביץ דומ"ץ מונקאטש) פרשת וירא, שמעתי בשם המגיד הקדוש מקאזיניץ זללה"ה שפעם אחת התנצל לפניו איש אחד שמבלבל אותו מחשבות שאין טובות רחמנא ליצילן, ואמר לו שיאמר ליצר הרע גיי דו שייגיץ נאהר אנטלויף שנעל, והוא בדבריו רמז לסוד גדול שראשי תיבות מאלו תיבות הוא שם גדשנא"ל המוזכר במשנת חסידים שארית יום א'. ובספר שמועה טובה לדו"ר הרה"ק ר' חיים שלמה מקאסאן זיע"א פ' יוגש כתב, פרשה זו נקראת בחדש שבט,

וצירוף הוי"ה המאיר בחדש הזה יוצא מפסוק [תהלים לד ז] גדלו ל"ה אתי" נרוממ"ה שמו"י יחדיו, ולכן תמצא בתיבות אלו יוג"ש אלי"ו ר"ת של ג'דלו ה' אתי נרוממה שמו יחדיו, ונ"ל הטעם דיוצא הצירוף מזה הפסוק כי בחדש שבט מתגבר הרהורים והחמדות עיין בספר עבודת ישראל להמגיד מקאזיניץ זצוק"ל [פרשת יוגש], ולמחשבת הרהור אשה טוב שיכין גדשנא"ל ונרמז בר"ת ג'דלו ל"ה אתי נרוממה שמו עכ"ד.

ועתה אל תעצבו. אמרו חז"ל [בר פכ"א ו'] אין ועתה אלא תשובה שנאמר ועתה ישראל מה ה' אליהן שואל מעמך. והנה מבואר בספח"ק דהתשובה לא תיעשה בדרך עצבות ח"ו אלא מתוך שמחה של מצוה, וז"ש ועתה פ' דרך תשובה היא אל תעצבו'.

והנה עיניכם רואות כי פי המדבר אליכם. פירש"י שאני אחיכם מהול ככם ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש. צ"ב דעל דיבור לשון הקודש לא שיין עינים רואות אלא אזנים שומעות. גם צ"ב מ"ש הראה להם שהוא מהול דלאו אורח ארעא לעשות כן. וי"ל עפ"י המבואר בספר יצירה [פ"א ג'] דברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור, וז"ש עיניכם הרואות פי' ראו קדושת לשוני ותוכחו לדעת שאני

בענין שהיה יעקב קורא את שמע

איני שומע לכם לבטל מלכות שמים אפי' שעה אחת, והלא הוא עצמו הכריז לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול.

ויש לומר דהנה במתני' אמרו חתן אם רוצה לקרות קורא, ולכאורה היאך יקרא והלא יתבטל ממצותו כמו"ש לעיל, אע"כ מוכרח דשריין ליה שלא לכון בכונה גמורה, אלא יטול את שם תכ"ה ויוציאו מתוך ק"ש באותו פעם ושוב לא יבא להתפשטות הגשמיות, וע"ז אתא רשב"ג וקאמר לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, פי' אין לנו להתיר ליטול ולהסיר את כונת השם מתוך תיבות ק"ש, ע"כ עדיף שלא יקרא ק"ש כלל באותו לילה משיקרא ויטול את השם.

אבל רבן גמליאל בענותנותו היה סבור כי לגבי בלא"ה אין כונת השם תכ"ה משפיע עליו לכל היום להוציא מגשמיות, כי אם לשעה מועטת בלבד והיינו בשעת ק"ש ממש, ואח"ז תיכף חוזר להרגלו בלא שום שינוי, וממילא שפיר יכול לקרוא אף בלילה הראשונה בלא ליטול את כונת השם ממקומו, דאף אם יכוין ג"כ יוכל לקיים מצוותו, ע"כ כששאלוהו תלמידיו, אמר להם איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפי' [שעה אחת], פי' כיון שבלא"ה אינו משפיע עלי אלא לשעה מועטת, ואח"ז שב להרגלו א"כ איני רשאי בשביל שעה קלה כזו לבטל ממני עומ"ש, ורק מי שמשפיע עליו לזמן ארוך הוא פטור מק"ש.

ולפי"ז י"ל לגבי יוסף שהחזיק עצמו במדרגה כזו שק"ש לא תשפיע עליו לזמן ארוך אלא לשעה מועטת וע"כ קרא ק"ש בזמנה ועד שהגיע אביו כבר היה יכול לנשקו, אבל יעקב אבינו כיון שקרא ק"ש בזמנה באותו היום בכונת מסירת נפש, כבר לא היה יכול לנשק לבנו באותו יום, וז"ש לפי שהיה קורא את שמע, פי' קרא אותה כבר בשחרית.

עוד י"ל על דרך הנ"ל, דיעקב היה קורא גם פרשת ואהבת את ד"א, ולכן לא נשק ליוסף, אבל יוסף קרא רק פסוק ראשון שמע ישראל וגו', ולא הגיע לכיון בשם תכ"ה, וממילא לא הגיע לכלות הנפש ושפיר היה יכול לנשק ליעקב.

וז"ש יעקב אמותה הפעם, פי' כיון שקראתי ק"ש הנני בבחי' מות כי איני מרגיש בדבר גשמי, וע"כ לא נשקו, וע"ז סמכו חז"ל הפ' דהמורמז בעיניו עליו הכתוב ואמר לא אותי קראת יעקב, היינו שזה המורמז אינו כקריאת שמע של יעקב.

ואהבת בהתדבקות רוחא ברוחא ובכונת לבו עד שלא ירגיש שום צער ביסורי מות, ואמנם הוא לא עשה כן רק סיים דבריו בתיבת אח"ד שיקבל עליו עול מלכות שמים, ולכך הרגיש בצער הנעשה לו, ואמרו לו תלמידיו רבנו עד כאן, שבקשו שיאמר גם פסוק השני ואהבת שיציל עצמו מצער היסורין, ואמר להם שאדברה הוא רוצה שירגיש בצערו. וכך באברהם אילו היה מצייר בלבו לחשוב את בנו יחידו כאיל אחר בעת אשר רצה לשחטו לא היה מרגיש כ"כ בצער הבן, ואמנם הוא חשב בלבו בכל רגע כי הוא בנו יחידו אשר אהבו והרגיש בצער היסורין רק למלאות רצון הבורא, וז"ש יצחק, אבי, היינו אם הוא עדיין במחשבת אב עם בנו, ויאמר הנני בני, שהוא עדיין במחשבתו כבן, ע"כ.

והנה כל זה הוא גבי יסורין, אבל לגבי תענוג הגוף אדברה צריך לכווין שלא ירגיש ההנאה, וי"ל דלכך קרא יעקב את ק"ש פרק ראשון ואהבת את הוי"ה וכו' כדי שלא ירגיש אח"ז שום תענוג גשמי בעת אשר יפגוש את יוסף, כי ע"י התפשטות הגשמיות בשעת ק"ש השפיע עליו לכל היום שלא ירגיש בשום הנאה גשמית, וע"כ לא נשק ליוסף כיון שהיה קורא את שמע, [שהיה' לשון עבר פי' שהיה קורא כבר את שמע באותו היום ואמר ואהבת וכוון בשם תכ"ה כנ"ל], וממילא לא הרגיש עתה שום תענוג גשמי ולפיכך לא נשק לבנו.

ואולם קשה א"כ מיוסף דהא גם הוא קרא ודאי ק"ש באותו יום וא"כ איך נשק הוא לאביו. וי"ל דהנה במתני' [ברכות טז.] תנן חתן פטור מק"ש לילה הראשונה וכו', והטעם משום טרדה דמצוה, מעשה ברבן גמליאל שנשא אשה וקרא לילה הראשונה, אמרו לו תלמידיו למדתנו רבנו שחתן פטור מק"ש, אמר להם איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפי' שעה אחת, ולכאורה קשה היתכן דלא קיים בעצמו מה שלימד לתלמידיו, וי"ל דהנה עפ"י מ"ש לעיל י"ל דהטעם שחתן לא יקרא ק"ש הוא כיון שע"י דבקותו ישפיע עליו בחי' ביטול הגשמיות, ושוב לא יוכל אח"ז לקיים מצותו הכרוכה בגשמיות, ע"כ פטורו מק"ש כי אם יכוין בק"ש שם תכ"ה יתבטל ממצותו.

והנה על רבן גמליאל שקרא ק"ש לילה הראשונה קשה, דהא לקמן במתני' תנן חתן אם רוצה לקרות לילה ראשונה קורא, רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול, והטעם משום דמחזי כיוהרא, ולפי"ז תימה על ר"ג דעשה מעשה הנראה כיוהרא ועוד העיד על עצמו

ויפל על צואריו ויבן על צואריו עוד. וברש"י אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. והנה צ"ע היכן אמרו כן רבותינו לא מצאנוהו מפורש בשום מקום, ועי' מהרש"א בח"א ליומא [ט:] דכונת רש"י למאחז"ל [שם] תניא ר"א בר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב, משמע מזה דר"ל ולא אותי קראת יעקב, כי הוא לא רמז בעיניו ולא הפסיק בק"ש ע"כ. והנה צ"ע דהמעייין שם בגמ' יראה דקאי אפרק ראשון דק"ש היינו מואהבת וכפרש"י שם שנאמר בו והיו הדברים האלה על לבבך, ואין פסוק שמע ישראל בכלל זה. ובשפ"ח הקשה מנ"ל דקרא ק"ש שמה עמד בתפלה וע"כ לא הפסיק. והקשו עוד דממ"נ אם היה באותה שעה זמן ק"ש אמאי לא קרא יוסף נמי ק"ש. ובכלל תמוה מה ראה יעקב לכווין לקרות ק"ש דייקא באותו רגע שפגש בבנו שלא ראהו כ"ב שנה.

וי"ל עפ"י מ"ש בס' ישועות יעקב פ' וירא עה"פ [בראשית כב ז] ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני, וז"ל, כי הנה יש בכח הצדיקים לבטל ישותם וממילא אינם מרגישים שום צער או תענוג בעוה"ז, וכך היה יכול גם אברהם אבינו לעשות, וכמו"ש גבי רבי עקיבא בגמ' [ברכות סא:] דבעת שהוציאו את ר"ע להריגה היו סורקים את בשרו והוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, והיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד. והדברים תמוהים, איך עלה על דעת תלמידי ר"ע שרשב"ם לא יקיים מצוות קידוש שמו הגדול, ואמרת דבאמת מי שאומר פסוק זה ואהבת את ד' ומקשר נפשו עם השם לעשות רצונו ומכווין בכונת הלב למסור נפשו ורוחו לאהבתו יתברך שמו, נשמתו כ"כ דבוקה עד שאינו מרגיש בשום יסורי מות [ונ"ל עפ"י] לפרש ואתם הדבקים בד"א חיים כלכם היום [דברים ז ד], היינו שמתדבקים כ"כ בפסוק ואהבת את ד' אלקיך אזי חיים כלכם היום ואין מרגישים טעם מיתה, ובכתבי האר"י כתב שיש בפסוק ואהבת שם מלאך הממונה שלא ירגיש אדם בשום יסורין ושמו תכ"ה היוצא מסופי תיבות א"ת הוי"ה אלקיך. וזהו כשראו תלמידיו של ר"ע שמצטער כ"כ וסרקו בשרו במסירות של ברזל היו רוצים שימסור נפשו בפסוק

מהול ככם, פי' שקדושת הלשון מוכיחה על קדושת היסוד. וכן יש לפרש לעיל בפסוק גשו נא אלי ויגשו, ופירש"י קרא להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם שהוא מהול, וביאורו דע"י דיבורו בלשון רכה ותחנונים כדרך הצדיקים הוכיח והראה לדעת שהוא מהול וחתום בברית קודש.

ענייכם רואות וגו' כי פי המדבר אליכם. פי' עתה רואים אתם בעיניכם שנתקיימו אמרי פי שדברתי אליכם בשעתו והנה הירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי.

ענייכם רואות כי פי המדבר אליכם. פירש"י המדבר אליכם בלשון הקודש. כתב בעל הטורים כ"י פי' המדבר"ר אליכם בגימ' בעגל"ה ערופה, וכוונתו שנתן להם סימן שעסק בפרשת עגלה ערופה כדאמרו חז"ל. והנה לכאורה הלא שני עניינים הם זו עגלה וזה עגלה ולא שייכי אהדדי. אכן מובן כי בלשון הקודש הם שוים אתון דדין כאתון דדין. וז"ש להם יוסף כי פי המדבר אליכם, בלשון הקודש. ובזה מיושב מה שאמר והנה ענייכם רואות וכו' כי פי המדבר אליכם, דלפי פירש"י שמדבר בלשון הקודש תמוה דהול"ל אזניכם שומעות שכן אין דיבור לשון הקודש נראה לעינים אלא נשמע לאזנים. אך להנ"ל אתיא שפיר דכוונתו שעניינהם רואות תיבת עגלה כתובה בלשון הקודש דתיבת עגלה אתון דדין כאתון דדין, וזה נראה לעינים בלבד אבל בשמיעה אינם שווים.

ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך וגו'. פירש"י שבכה על שני מקדשות שסופן ליחבר ובנימין בכה על משכן שילה. הנה הלכה היא לזכור חורבן עיר הקודש והמקדש ובפרט בשעת שמחה, וכתב תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי [תהלים קל"ו]. ולזאת מצינו אצל אבותינו הקדושים בעת שמחתם נתנו דעתם על גלות השכינה וגלות ישראל, כאשר נתבאר אצלנו לעיל פ' יצא עה"פ וישק יעקב לרחל וישא קולו ויבך.

אמנם יש לדייק מאחר דעתידין היו ליחבר ב' מקדשות שבחלקו של בנימין וגם משכן שילה שבחלקו של יוסף עתיד ליחבר, א"כ היה להם לבכות כל אחד על מקדש שבחלקו הוא ולמה בכה איש על מקדש אחיו. וי"ל שכאן נתגלתה מדת אהבה ואחוה אמיתית במדרגה שאין למעלה הימנה, שני אחים אוהבים זל"ז בתכלית האהבה וכל אחד מייצר על צערו של זולתו יותר משל עצמו, ולכן כתיב ויפל על צוארי בנימין אחיו שלכאורה תיבת אחיו הוא כשפת יתר, ללמדך מה היא בחי' אחוה אמיתית.

וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. צ"ב בשביל מה בכה על אחיו, בשלמא על בנימין בכה כדאמרו חז"ל שבכה על ב' מקדשות בחלקו שעתידיהם להיחבר, אבל טעם זה לא שייך אצל שאר אחיו. ואולי י"ל שבכה על עשרה הרוגי מלכות שהם גלגול עשרה שבטים כמבואר בדברי הארז"ל [ע"ח שער ל"ט פ"א], ואולי מטעם זה כתיב עליהם חסר וי"ד לרמז על עשרה הרוגי מלכות שנסתלקו ועלו למרום.

והקל נשמע בית פרעה באו אחי יוסף. פי' לגבי בית פרעה לא סיפר יוסף את כל פשר הענין שאלו האנשים החשודים למרגלים הם אחיו שמכרוהו וכו', כי זאת ידעו רק יחידים אנשי סודו, ואילו אל בית פרעה הוציא קול כי אחיו באו אליו מרחוק לכבודו כדרך העולם.

ועיניכם אל תחם על כליכם. י"ל שהזכיר כליכם רמז למה שאירע ליעקב בעטים של פכים קטנים בדרכו מחרן. וע"ז ציוה להם שלא יתעכבו על פכים קטנים כאשר עשה אביהם בדרכו לארץ כנען במעבר יבק.

ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. הנה ענין העגלות ששלח יוסף היה למסור לו סימן במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, ונרמז בכתוב ויתן להם 'עגלות על פי פרעה', פרעה"ה אתון עֲרָפָה, זה מה שהיה בפיהם כשפירש ממנו.

וישלח את אחיו וגו' אל תרגו בדרכך. ואמרו חז"ל [תענית י:'] אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגו עליכם הדרך. הקשו ע"ז דאדרבה ובלכתך בדרך כתיב, ועוד צ"ב על איזה הלכה כיון בדבריו. וי"ל דהנה סימן מסר להם שהיה עוסק עם יעקב בדיני עגלה ערופה כאשר שלחו אל אחיו. והנה אז אירע ליוסף תקלה בהליכתו, והיה יוסף תולה סיבת הדבר בזה שעסקו בעניני פורענות כי ימצא חלל וכו' דע"ז מביאים עגלה ערופה, ושמו הענין גרם כידוע בהלכות קריה"ת [או"ח סי' קל"ח] שאין לסיים בדבר לא טוב דכתיב אל תעמוד בדבר רע [קהלת ח ג], ויוסף חשש לזה, לכן אמר להם שלא יתעסקו בדרך באותה הלכה שאמר להם לסימן אל אביו בענין עגלה ערופה, כדי שלא תרגו עליהם הדרך כמו שרגעו עליו. ועו"ל הנה וישלח פירושו לוי כמו"ש בפ' וירא והוא עומד עליהם לשלחם פירש"י ללוחם, ולוי הוא סגולה לשמירת הדרך, וז"ש כיון שהיה לכם לוי אינכם צריכים לעסוק בדבר הלכה שלא תרגו עליכם הדרך.

אל תתעסקו בדבר הלכה. הקשו המפרשים אדרבה צריך לעסוק בד"ת כמו"ש ובלכתך בדרך. ועוד על איזה הלכה כיון. וי"ל דהנה כתב בעה"ט עה"פ וירא את העגלות בגימ' ראה בהלכות עגלה ערופה עי"ש, והנה יוסף סיפר לאחיו שפירש מאביו בשעה שעסק בהלכות עגלה ערופה ומסר להם כל מה שלמדו אז, והיו סבורים לחזור ע"ז בדרך כדי שיוכלו לתת סימן לאביהם. וז"ש להם יוסף אל תתעסקו בדבר הלכה, פי' אין אתם זקוקים להתעסק בהלכה זו על מנת לזכור לומר הסימן ליעקב שפירש ממנו בפ' עגלה ערופה, שכן בראותו את העגלות כבר יזכור מאליו.

וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם. פירש"י סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה. צ"ב היכן מצינו שמסר להם סימן זה. עוד צ"ב וכי בעת שהיה יעקב עוסק עם בנו בדברי תורה בפרשת עגלה ערופה הפסיק מתלמודו ושלחו. ועוד זאת מנא לן שהיה עוסק בזה כשפירש ממנו. וי"ל הנה כתיב בפ' וישב לכה ואשלחך אליהם, ואשלחך פירושו שהיה מלווה אותו כפירש"י בפ' וירא עה"פ ואברהם הולך עמם לשלחם, ללוותם, וכן הוא בתרגום לאלוהיהו. ובאותה שעה פירש יעקב ליוסף הטעם שמלווהו כדי שלא יסתכן בדרך וכמו"ש בפ' עגלה ערופה ידיו לא שפכה את הדם שלא שילחנהו בלא לוי. וזהו מ"ש שהיה עוסק בפ' עגלה ערופה כשפירש ממנו. ועתה בשלוח יוסף את אחיו ג"כ עשה יוסף כן דכתיב וישלח את אחיו היינו שקיים בהם מצות לוי ונתן טעם כדי שלא יסתכנו, על דרך שאמר לו אביו בעת שפירש ממנו, הרי כאן הסימן. והנה יוסף חשש שיפלפלו בהלכה זאת בקושיא חמורה דהא סוף סוף ניזוק יוסף בדרך ולא עמדה לו מצות לווי, ע"כ אמר להם שלא יתעסקו בהלכה זו היינו בהלכות שמירת הדרך, לפי שזו היתה גזירה מן השמים וצורך שעה לירידת יעקב ובניו למצרים. וז"ש וידברו אליו את כל דברי יוסף היינו הדברים שאמר להם בעת ששילחם אל תרגו בדרך, וזה היה סימן למה שעסקו יעקב ויוסף בעת פרידתם.

עוד י"ל על דרך זה, דהנה לכאורה קשה דהא סוף סוף ניזוק יוסף בדרך ולא עמדה לו מצות לווי שליחו אביו. אך י"ל דלא היה צריך לעסוק בהלכה זו דייקא משום שלא יסיים בדבר רע, כדאיתא בירושלמי מגילה [פ"ג ה"ז] ת"ח זה שהוא עומד לקרות בתורה צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותר בדבר טוב, ונפסק להלכה ברמב"ם פ"ג מהלכות תפילה ה"ה, ובשו"ע או"ח סי' קל"ח בהגהת רמ"א, והוא משום דכתיב אל תעמוד בדבר רע [קהלת ח ג], וה"ה בכל לימודו תנ"ך ומשניות ובכ"ג צריך לזהר בזה. וזה שאמר להם יוסף אל תתעסקו בדבר הלכה זו שאבי עסק עמי, שלא תרגו עליכם הדרך.

אל תירא מרדה מצרימה. הקשה האוה"ח מה הוא המורא שהיה ליעקב בירידת מצרים. וי"ל דה"ה עולה מאתיים ועשר עה"כ, ומזה נתיירא יעקב היאך יתעכבו

רד"ו שנה במצרים ולא יטמעו בין הגוים ח"ו, לפיכך הבטיחו ה"ת אל תירא מרדה מצרימה.

אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפרן ארם ואת דינה בתו וגו'. פירש"י הזכרים תלה בלאה והנקבות תלה ביעקב ללמדך וכו', והם דברי חז"ל בגמ' [נדה לא.]. ועדיין צ"ב שכן לא תלה כי אם נקבה אחת ביעקב והיא דינה ומאי קאמר הנקבות תלה ביעקב. ואולי יש לרמוז עוד, דהנה לעיל עה"פ שאול בן הכנענית פירש"י ששמעון נשא את דינה. והקשו בעלי התוס' [עיי' מושב זקנים] היאך הותר לו לישא אחותו, ותירץ עפ"י מ"ש חז"ל שעיקר הריון של דינה בבטן רחל היה ואח"כ נעשה נס ונתחלפו דינה ביוסף עי"ש. ולפי"ז מיושב שכן דינה לא היתה בת לאה ולא בת רחל כי אם בת יעקב כי יצירתה בבטן רחל, ולידתה בבטן לאה, לכן תלה דינה ביעקב, וז"ש ואת דינה בתו.

ואת יהודה שלח לפניו וגו'. פירש"י להתקין לו בית תלמוד. ולכאורה צ"ב למה שלח את יהודה דייקא, היה מן הראוי לשלוח את יששכר שהוא הלומד תורה או לוי היושב על מדין כמו"ש [דברים לג א'] יורו משפט ליעקב וכו'. וי"ל בדרך צחות הנה יעקב בחינת תפארת, והיה חפץ שיבנה בית מדרש לשם ולתפארת, והנה שבת לוי ויששכר היו ת"ח סופרים מלמדים ועניים והיה די להם בביהמ"ד דל וקטן, ע"כ שלח את יהודה בחינת מלכות שיבנהו בתפארתו.

ויפל על צוארי ויבך על צוארי עוה. וברש"י אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. צ"ב מה ראה לקרות דייקא בשעה זו קריאת שמע. וי"ל עפ"י עובדא ששמעתי דבשעה שהולך השפת אמת מגור את בנו האמרי אמת לחופה בקשו ממנו שיברך את החתן, עמד וברכו ואהבת את ד"א בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך ודפח"ח. וזה שהיה כאן, יעקב לא ראה את יוסף ולא נתן לו את ברכתו מאז שפירש ממנו, לכן עתה כשזכה לראותו לא נתן דעתו לחיבוק ונישוק רק ברכו בברכה זו ואהבת וכו', וזה שפירש"י אבל יעקב לא חבקו ולא נשקו אלא היה קורא את ק"ש.

ויבך על צוארי. אבל יעקב לא בכה שהיה קורא את שמע. וכבר הקשו למה דייקא עתה קרא ק"ש. וי"ל דהנה איתא בספ"ק עה"פ בפר' ויחי ויקרבו ימי ישראל למות, כי יעקב אבינו ע"ה היה סבור כל יום שזה יום מותו, והנה עתה כשכבר זכה לראות את יוסף ודאי סבר כן שכבר הגיע שעתו כמו"ש אמותה הפעם, ולכן קרא ק"ש כדי שתצא נשמתו באחד.

אמותה הפעם אחרי ראותי פניך כי עודך חי. י"ל עפ"י מ"ש הישועות יעקב שהובא לעיל בסמוך בפירוש הגמ' שהיה ר"ע קורא את קריאת שמע וכו' והפסוק ויאמר אבי ויאמר הנני בני. וכן י"ל הכא דעד כאן לא היה כ"כ רבואת ליעקב למסור נפשו כיון שהיה שרוי באבל ובלא"ה חייו אינם חיים, אבל השתא אחרי ראותי פניך כי עודך חי ותחי רוח יעקב, והפעם מוסר נפשו בשלימות בק"ש, זהו רבותיה דיעקב.

ויכלכל יוסף את אביו וכו' להם לפי הטף. י"ל עפ"י מ"ש דעת זקנים מבטלי התוספות ריש פ' ויחי למה הזכיר הכתוב סך חייו בארץ מצרים, לפי שמצינו שיוסף היה עם אביו קודם מכירתו י"ז שנה וכשם שפרנס יעקב ליוסף י"ז שנה כך יוסף פרנסו וכלכלו י"ז שנה כנגדן ע"כ. ולפי"ז י"ל ויכלכל יוסף את אביו לפי הטף, כלומר כפי מנין השנים אשר כלכלו אביו בהיותו טף נוער.

וינהלם בלחם וכו'. פירש"י כמו וינהגם ודומה לו אין מנהל לה, על מי מנוחות ינהלני. וצ"ע למה לא הביא מקורב בפ' בשלח [שמות טו ג'] נהלת בעון אל נה קדשך פירש"י לשון מנהל, וגם שם משמעו נהגת.

מנהגי עשרה בטבת

א. רבינו האור מלא היה מיקל בעניני תענית, ולא היה קשה להם להתענות קרא להם אחר תפילת שחרית (או שהלך בעצמו אליהם וצוה עליהם שלא להתענות).

ב. סדר הסליחות בתפילת שחרית היה כמנהג העולם, אך וידי שאחר שמע קולנו לא אמר, מכיוון שכבר אמרו וידי עם התחנון שקודם הסליחות.

ג. אם חל עשרה בטבת ביום ראשון או ביום שני שאין אומרים תחנון למנהגנו התחילו לומר מיד אחר שמונה עשרה סלח לנו אבינו, ואחר הסליחות לא אמרו שומר ישראל וכו'.

ד. מנחה התפלל הש"ץ עטוף בטלית, ולקריאת התורה לבש רבינו טלית שאולה וקרא ויחל בעצמו.

ה. לתפילת ערבית היה ממהר ומסיים מוקדם יותר מבשאר הימים (רבינו קבע סוף זמן התענית לחמשים או חמשים וחמש דקות אחר זמן הדלקת הנרות בערב שבת קודש), אף שלא מיהר רבינו אחר התפילה להכנס לחדרו.

ו. כשחל עשרה בטבת בערב שבת קודש מיהר בתפילת מנחה וקבלת שבת ומעריב, ונכנס לעריכת שולחן הסעודה בזמן מוקדם קצת מהרגיל.

לו את הבטחתו כי ילמד משניות לעילוי נשמתו, בזאת נחה דעתו והלך לו, וייקץ ר' נטע והנה חלום. הוא שמר את הדבר ולא גילה את חלומה לאיש, אולם רבינו ברוך קדשו ידע את כל אשר נעשה, ואז הובנו דבריו באמרו שר' נטע אינו מניח לנפטרים להכנס אליו.

פעם סופר לרבינו על אחד צדיקי הדור שהאריך בד"ת בסעודה שלישית עד שעה מאוחרת וגילה באזני היושבים כי נשמה מעלמא דקשוט באה לפניו לבקש תיקון, נענה רבינו ואמר, מה לו משתבח בזה, עוד כאשר הייתי רבי'ע צעיר בטאהש כבר לא היתה לי מנוחה מהם.

סיפר הרה"ח ר' נתנאל פאראש ששמע מפי אשה ישישה מעיר סעליש שהיתה המבשלת בבית רבינו בקאסאן: פעם אחת לא היו דגים על ש"ק, נכנסה הרבנית ע"ה אל רבינו והתאוננה שלא עלה בידה להשיג דגים לש"ק, רבינו השיב אל דאגה הי"ת יעזור, שוב נכנסה ביום שני עש"ק באמרה כי עדיין אין דגים, אז הורה לה רבינו להניח את קדירת הדגים מלאה מים ותבלינים על הכיריים והי"ת יעזור. ואכן אחרי צ"ה הגיע דייג לבית רבינו ובידו דג גדול ושמן, הרבנית קנתה אותו ומיד החלה לעסוק בביקוי הדג, ואולם הדג פירס בחזקה רבה עד שלא הצליחה הרבנית והמשרתות לטפל בו, רבינו שלח להביא גוי אלם מן השוק וציוה שיתפוס את הדג ויניחוהו כמות שהוא בקדירה, ועל המשרתות ציוה להדק את כיסוי הסיר בחזקה וככה יבשלו אותו בלי לחתכו ויגישו אותו שלם לשולחן ליל ש"ק, בעת השולחן חילק רבינו שיריים מן הדג והנה נשמע רחש רבינו כשהוא ממלמל בלחשיה: עהר איז געווען א תלמיד חכם אבער א גרויסער עזות פנים.

סיפר הרב ר' ישראל לפקוביץ בנו של מו"ה יצחק דוב הרופא המכונה ד"ר לפקוביץ ע"ה בשם זקנו מו"ה אברהם ז"ל שהיה שו"ב ביישוב טשאניע, ובבחרותו היה משמשו (הויז בחור) של רבינו הבני שלשים, והעיד כי רבינו בעודו צעיר לימים וגר בטאהש, היה רגיל ללכת לטבול בימות החורף במים הקרים ותבר גזיז בדברא ונחית וטביל, ושם בעמדו במים תחת הכפור והגליד היה אומר ספר תהילים, ואילו הוא המשמש המתין בחוץ, עטוף במעיל הפרווה של רבינו מפני הקור ושום איש לא ידע על כך.

סיפר מו"ה ר' יודא לייבוש ווייס בן ר' נטע ווייס ע"ה הגבאי ונאמן ביתו של רבינו, כי פעם אחת היה מדובר בחדרו של רבינו הבני שלשים אודות הענין שהנפטרים באים אל הצדיקים לבקש תיקון לנשמותיהם, נענה אחד הנוכחים ואמר כי ידוע שאצל הרה"ק ר' יוסף מאיר מספינקא, הדבר שכיח ביותר ורגילים לבא אצלו נשמות לבקש תיקון. נענה רבינו על כך בהצביעו לעבר ר' נטע הגבאי ואמר, נטע שלי אינו מניח לבא לפניי (מין) נטע לאזט זיי נישט צו דיא מיר, לשמע דברים אלה, עמד ר' נטע נבהל ומשתומם וסיפר אח"כ כי בלילה הקודם חזה בחלומה והנה הוא יושב כדרכו בחדר הגבאים אשר לפניו חדרו של רבינו, ולפניו מופיע איש אחד שר' נטע הכירו שזה לא מכבר שבק חיים ל"ה, ומבקש להכנס אל רבינו, קפץ הוא ממקומו וניצב בפתח חדרו של רבינו וקרא אל האיש, מה רצונך כאן והלא כבר אינך בין החיים. החזיר לו האיש, אמנם כן ואעפ"כ רצוני לבא לפני הרבי ולבקשו שיעשה לי טובה שם במקומי. אולם ר' נטע סרב להרשות לו להכנס באמרו לא אניח לך להפריע את רבינו. הנפטר מוסיף ומתחנן לפניו שלא ימנע ממנו להכנס ויעשה טובה לנשמתו, אולם ר' נטע באחת כי לא ירשהו להכנס. לא הרפה הנפטר עד שר' נטע נתן

תורתן של אבות דברי תורה מרבותינו הקדושים זיע"א

נעשה הנס ע"י חשמנא"י ר"ת ח'דש ש'בת מ'ילה נ"ר אלקי ישראל והבן. (שמועה טובה)

וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבט אשר הם שוברים. פעם אחת והיה רבינו דודי מזידיטשוב ישן בלילה וראה בחלום שנכנס להיכל רבינו הבית יוסף וראה שם שיושבים

הרבה ת"ח במתיבתא זו אצל רבינו הב"י וכו' ומיד כשבר רבינו דודי זלה"ה למתיבתא זאת עמד רבינו ב"י מכסאו ואמר ברוך הבא ר' הערשילי זידיטשוב, וביקש מרבינו דודי שיאמר לו איזה ד"ת. והשיב לו רבינו דודי כאן יושבים גדולי תלמידי חכמים שעוסקים בנגלות התורה ואני כל עסקי בסודות התורה אעפ"כ אני לך חידוש אחד מנגלות התורה, בפרשת שבוע זאת כתב וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבט אשר הם שוברים. ואמרו חז"ל שכל הכסף זהב שנמצא בעולם לקט יוסף והביא למצרים עד שלא הי' להם ליתן ליוסף רק הצלמים וע"ז שלהם שהי' של כסף זהב והביאו ליוסף עבור אכילתם, וקשה האין הותר יוסף ליקח מהם ע"ז שלהם כיון שאסור ליהנות מע"ז, לזה השיב הכתוב בשבט אשר הם שוברים, היינו לשון שבירה וכתיתת מכמו שהיה וההלכה היא כשהעכ"ם בעצמו מבטל ע"ז שלו מכל וכל אז מותר לישראל ליהנות ממנו עכ"ל, והשיב רבינו הב"י לרבינו צבי טוב דברתם וחדשתם בתורה הק'. (הקדמת זוהר חי להרה"ק מקאמרא)

וירא את העגלות אשר שלח יוסף וגו'. עירש"י ולא נאמר אשר שלח פרעה סימן מסר להם במה עסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה. וי"ל באיזה מקום נמצא רמז מזה שעסקו אז בפרשת עגלה ערופה, ויש למצוא רמז הזה שם במקומו לכה ואשאלך ופי' באוה"ח כפל הלשון לכה אצל אחיך ואם אתה חושש לשנאתם

הריני מלווהך ושולחך בדבר מצוה שתלך בשליחותי ושולחי מצוה אינם ניזוקין, והנה יעקב אבינו כל מה שלמד בבית שם ועבר הכל מסר לבנו ליוסף בכל דיבור ודיבור וכן גם כאן בשלחו לראות את שלום אחיו ראינו כי אמר לו מלה מיותרת ואשאלך היה לומדו מצות לויה, ובטעם עגלה ערופה אחז"ל בפ' ידיו לא שפכה וגו' שלא פטרנו אותו בלא לויה וא"כ ענינו רואות בעת שפירש ממנו עסקו בפרשת עגלה ערופה ובטעמה. (שארית יעקב)

דרוש נאה מרבינו בעל אשיב אברהם זצוק"ל בענין העגלות ששלח יוסף לאביו

וירא את העגלות אשר שלח יוסף. פירש"י סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה וזהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה ועי"ז ותחי רוח יעקב שרתה עליו שכניה והפליאה ידועה וכי מה ענין זה לזה ר"ל דאיתא בספ"ה ק"ע"ה פ' תהלים מא אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטוהו ד' דמה שייך כאן השכלה ופירשו הכונה דעיקר המצוה לעזור את העני בהשכל ודעת כאשר נראה ממרחק תחילת ירידתו וכפירש"י בפרשת בהר ע"פ וכו' ימוך אחיך ומטה ידו עמוך והחזקת בו אל תניחנהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו מוטת היד שכן אחז"ל כבר קשה להקימו אלא יקדים לעזור כשמתחיל להתמוטט ובכך ימנע נפילתו ושכרו יהיה שביים רעה ג"כ ימלטוהו ד' מן הרעה עוד טרם שתבא מדה כנגד מדה וכענין הזה למד יעקב אבינו ע"ה עם יוסף בפרשת עגלה ערופה בה ידיו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו ודרשו חז"ל סוטה מו שאילו ראינו לא היינו נותנים לו ללכת לבד במקום סכנה ולא פטרנוהו בלא לויה וכו' והיינו על דרך הכונה הנ"ל שאילו ראינו בעוד מועד שהוא מט לנפול לא היינו משאירים אותו לבדו אלא מצילים אותו לפני שהגיע לידי סכנה ועל זאת נתחייבו עתה לכפרה והנה ירידת יוסף למצרים נסבה מאת ד' ג"כ על דרך זו דהיינו הכנה לבני ישראל טרם בא ימי הגלות כי לעולם ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל כדאמרו חז"ל שבת פט והקב"ה ברחמי שלח את יוסף למחיה לפניהם כדי שלא יאבדו שם בין המצרים וזהו ששלח יוסף עתה לאביו להודיעו ולהזכירו שלא יתמהמה ולא יצטער על שנשבה למצרים כי ירידתו שמה היא הכנה לבני ישראל כדרך שלמד עמו בפרשת עגלה ערופה שהמצוה לעזור את הנופל בטרם נפילתו וע"כ כשראה יעקב את העגלות ותחי רוח יעקב ונתחזק בבטחונו שהקב"ה יהיה עמוהם במצרים ויגאלם כמו"ש אנכי ארד עמו מצרימה ואנכי אעלה גם עלה.

ובני דן דין חושים. חנוכה מחבר ב' חדשים כסליו טבת, וב' חדשים הללו מיוחסים לב' שבטים בנימין ודן, 'ובני' רומז לבנימין שאמו קרא לו בן אוני וגם אביו קרא לו בנימין, וחדש כסליו מיוחס לשבט. טבת לשבט דן, חש"ם ר"ת ח'נוכה ש'מאל י'מין מזוזה, וכן חש"ם ר"ת ח'דש ש'בת מ'ילה ונותר אות י' כל יוד אחזי הוי', שהיונים רצו לבטל מבני ישראל ג' מצות הללו ואמרו כתבו לכם על קרן שאין לכם חלק באלקי ישראל, ולזה